

Nicolae Ștefu – compozitor, muzicolog și dirijor de coruri

Radu Homescu*

Nicolae Ștefu – Composer, Musicologist and Choir Conductor

La o sută de ani de la trecerea în eternitate, Nicolae Ștefu revine în actualitate ca un important om al școlii și culturii arădene. Autor de manuale școlare, luptător al promovării învățământului în limba română și fruntaș al *Reuniunii Învățătorilor*, gazetar, organizator și dirijor de coruri, precum și compozitor, Nicolae Ștefu se identifică ca personalitate marcantă, înscrisă definitiv, în șirul celor care au contribuit la prețiosul tezaur cultural și educativ transilvan, activând în epoca de pregătire materială și spirituală a desăvârșirii unității de stat a poporului român, înfruntând vicisitudinile vremii prin sacrificii și perseverență, cu nestrămutată iubire de neam.

A început studiile muzicale la Preparandia din Arad, pe care o absolvă ca elev eminent în 1876. Aici, la înalta școală pedagogică, *Cântul și Tipicul* le învață cu Iosif Goldiș, iar *Muzica vocală și instrumentală*, cu Petru Popovici, le continuă fiind subvenționat în perioada 1873–1875 la Conservatorul de Muzică din Arad, avându-i ca mentori pe Ioan Händl, profesor de teorie și solfegiu, și pe Iosif Crispin, profesor de vioară și pian – directorul și proprietarul renumitului conservator.

Ieșind pe porțile Preparandiei cu o temeinică pregătire pedagogică și muzicală (inclusiv pe cele ale Conservatorului din Arad) dublat de un talent muzical deosebit, Nicolae Ștefu, încă din timpul studiilor sale pedagogice se bucură de aprecieri unanime, încredințându-i-se instrucția elevului Ion Vidu de la *Școala de aplicație* a Preparandiei, în privința viorii și a muzicii corale, discipol care îi va rămâne colaborator întreaga viață. Am avut prilejul unor mărturisiri din partea doamnei Lia Benkötzi -Vidu din Lugoj, fiica celebrului folclorist, compozitor și dirijor de coruri născut pe meleaguri arădene, confirmând prețuirea părintelui ei pentru Nicolae Ștefu.

---

* Professor PhD, University of Bucharest, raduhomescu@gmail.com

În timpul studiilor N. Ștefu s-a remarcat prin virtuozitățile sale în arta dirijorală, devenind în perioada 1874–1876 conducătorul Corului Studenților Preparandiei și al Corului Societății de Lectură a acestei instituții (1875–1876), formații care au promovat muzica bisericească și laică românească în urbea de pe Mureș. Evenimentele corale ale celor două formații, fără excepție, au fost consemnate și comentate în presa vremii din Pesta, Brașov, Caransebeș, Sibiu și Oradea, în deosebi în revista „Familia” a lui Iosif Vulcan și, de asemenea, cea din Arad în revista „Lumina”, editată de dubletul instituțional Preparandie – Institut Teologic în a cărei redacție era și Ioan Slavici, pe atunci student la Budapesta.

După absolvirea Preparandiei, în 1876, Nicolae Ștefu devine primul învățător la cea dintâi școală confesională ortodoxă din Țiria, unde din primele zile ale activității sale înființează *Corul plugarilor*, acesta fiind și cel mai vechi cor din zona Aradului. De altfel, după știința noastră, corul din Țiria este printre primele înființate în Transilvania și Banat, primul cor fiind cel de la Chizătău, întemeiat în 1857, și care l-a determinat pe Ștefu să-i urmeze pilda. În articolul *Corurile noastre de plugari*, publicat în „Tribuna Poporului”, din 5–17 ianuarie 1897, precum și în „România muzicală” din București, apărut în același an și cu același titlu, după cum el însuși mărturisește, pasiunea pentru înjghebarea corurilor izvora din impresiile pe care le produsese vizita întreprinsă la Chizătău în anul școlar 1875–1876, la invitația prietenului său elevul teolog Lucian Sepeșan, și unde asistase la spectacolele „susținute de cele câteva sute de țărani-coriști”, membri ai corului întemeiat de preotul Trif Sepeșan, tatăl amicului său. În articol, Ștefu face o convingătoare pledoarie pentru necesitatea promovării muzicii la sate cu scopuri culturalizatoare, arătând efectul major al unei astfel de acțiuni „în a opri tineretul de la practici necuvinceoase”. Propune, totodată, ca șezătorile sătești să aibă ca tematică muzica corală și ca aceasta să fie găzduită în școli, în mod organizat. Activitatea sa muzicologică, vizând sfera manifestărilor culturale, cu precădere cele corale, importantă ca sursă documentară pentru investigarea trecutului muzical românesc, și care îl așează pe Nicolae Ștefu printre primii muzicologi–pedagogi din Transilvania și Banat, este continuată pe un spațiu larg în paginile „Tribunei poporului”, prin publicarea de articole privind viața artistică a formațiilor corale din părțile Aradului sau cele din Banat, viața muzicală, în general.

Corul din Țiria debutează cu un repertoriu de excepție, prietenul său devotat, bardul bucovinean Ciprian Porumbescu, dedicând formației nou înființate compoziția intitulată *Marșul corului plugarilor din Țiria* (trimitându-i manuscrisul original, în creion, aflat azi la Cluj-Napoca la

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

Biblioteca Conservatorului „Gh. Dima”, colecția N. Firu). Printre alte piese corale Porumbescu i-a trimis lui Ștefu *Trei colori*.

Despre corul din Șiria aflăm dintr-un elogios articol semnat de marele gazetar Ioan Russu-Șirianu, apărut în București în 6 octombrie 1890 în ziarul „Românul” (fondat de C. A. Rosetti) și intitulat *Ciprian Porumbescu și Nicu Ștefu*, articol reprodus integral și la Arad în 2 decembrie 1914, în ziarul „Românul” (a lui Vasile Goldiș), cu ocazia decesului lui Nicolae Ștefu. Articolul aduce la lumină o elocventă mărturie asupra personalităților celor doi mari prieteni, asupra covârșitorului rol pe care l-a jucat creația porumbesciană în Transilvania și Banat, asupra rolului învățătorului Nicolae Ștefu în răspândirea creației muzicale a compozitorului bucovinean. Conceput în ideea unei paralele, a unei asemănări între Porumbescu și Ștefu, autorul evidențiază raportul spiritual și de profundă prietenie, colaborările, precum și rolul însemnat pe care Ștefu îl îndeplinea în propovăduirea muzicii lui Ciprian Porumbescu: „Bardul bucovinean petrecea verile compunând – scrie I. Russu-Șirianu –, Nicu Ștefu făcând pe colegii săi să înțeleagă ceea ce a compus Ciprian Porumbescu și alții”. Despre prietenia lor, articolul ne asigură că „Va fi avut Porumbescu, desigur mulți prieteni și admiratori, dar nici unul mai sincer decât Ștefu. Scrisorile ce le are de la Porumbescu sunt o avere pentru el – pe unele le-a trimis părintelui lui Porumbescu... Notele [muzicale, n.n.], compuneri originale, scrise anume pentru corurile ce Ștefu le organiza, sunt un patrimoniu sacru pentru Ștefu. Din nimic nu reiese mai bine admirația și iubirea ce o are Ștefu pentru Porumbescu ca din faptul că a făcut ca compozițiile acestuia să fie cunoscute, cântate pretutindeni unde se întinde sfera lui de activitate. Mi s-a întâmplat – continuă I. Russu-Șirianu – să aud cum țărani, lucrând în deal, cântau *Trei colori*”.

În privința modului cum s-au cunoscut trebuie precizat că în 1875 când ia ființă „Arboroasa” la Cernăuți, „Societatea de lectură a studenților din Arad” stabilește legături cu cea bucovineană prin intermediul președintelui ei, Ciprian Porumbescu. La momentul declanșării celebrului proces al „Arboroasei” și când Ciprian Porumbescu este arestat și întemnițat, cel care îi scrie cele mai încurajatoare scrisori, este Nicolae Ștefu. După eliberarea din temniță, Porumbescu și Ștefu pun bazele unei trainice colaborări în planul creației muzicale, întreținând o intensă corespondență. Nicolae Ștefu îi acordă un consistent sprijin pentru tipărirea partiturilor, creații muzicale ale lui Porumbescu, învățătorul având „trecere” la Banca Victoria, dar și relații importante la editurile muzicale din Leipzig și Viena. Mai mult, din relatările scrise ale lui Aurel Ștefu, fiul dascălului arădean, reiese modul în care Nicolae Ștefu corecta lucrările religioase ale compozitorului

bucovinean, știindu-se faptul că era un bun cunoscător al muzicii bisericești. La Biserica Sfântul Nicolae din Cluj-Napoca, Aurel Ștefu a donat compoziția *Cântările Sfintei Liturghii – în do major*, creație porumbesciană pe a cărei copertă erau adresate, sub semnătură, cuvintele de mulțumire ale lui Porumbescu pentru ajustările de linii melodice efectuate de Ștefu.

Din perioada șiriană trebuie subliniată o manifestare culturală organizată de N. Ștefu și înscrisă în istoria muzicii românești cu majuscule. E vorba de vara anului 1878, după declararea Independenței de stat a României. Este cunoscut faptul că Vasile Alecsandri câștigă, în luna mai 1878, *Premiul Latinității* la Montpellier, în Franța, cu poezia *Cântecul Gintei Latine*. În luna iunie celebrul Filippo Marchetti, compozitor al operei *Ruy Blas*, montată prima oară la Scala din Milano, compune muzica pentru poezia lui Alecsandri. În luna iulie a aceluiași an, Gheorghe Dima cântă la Brașov cu formația sa corală *Cântecul Gintei Latine*. Prin corespondența cu acesta din urmă, purtată de Iuliu Traian Mera, Nicolae Ștefu obține partitura compoziției lui Marchetti și o cântă cu *Corul plugarilor* din Șiria, în luna august 1878. În acest fel, marcarea importantului act istoric al Independenței României, a fost realizată magistral la Șiria prin răsunetul *Cântecului Gintei Latine* în interpretarea *Corului plugarilor*, sub bagheta dirijorală a lui Nicolae Ștefu, eveniment amplu mediatizat în presa vremii.

După șapte ani de activitate prodigioasă la Șiria, Ștefu devine în 1883 învățător la Cuvin, frumoasa localitate, aflată tot la poalele Zărandului, în podgoria Aradului. Aici pune bazele altui cor, chiar în primele zile ale începutului de an școlar, introducând în repertoriul acestuia piese corale cunoscute din creația lui Porumbescu, dar și din a altor compozitori. Ca fondator și dirijor al corului, activează până în 1890, când traiectoria destinului său se schimbă din nou. Statutele de constituire ale corului din Cuvin alcătuiesc un prețios ghid metodologic de organizare și funcționare a corurilor satești, mai ales pentru corpul profesoral lipsit de instrucțiuni privind înjghebarea formațiilor corale școlare, pentru adulți sau pentru corurile bisericești. În pedagogia muzicală a vremii, aceste statute sunt menționate și recomandate, despre ele existând relatări în presa vremii. Tot aici la Cuvin, Nicolae Ștefu a inițiat, încă din 1883, cursuri de vară pentru dirijatul coral, la care au participat până în 1890 învățătorii din dieceza Aradului. Toate aceste inițiative și realizări s-au bucurat de o recunoaștere unanimă, Ștefu devenind un reper în arta dirijorală corală din Transilvania și Banat, corespondența sa purtată în acest domeniu, prin care se solicita sfaturi, repertorii și invitații de participare și implicare, fiind o elocventă dovadă a măestriei sale în aria muzicii corale. Se cuvine a fi adăugate

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

numeroasele sale conferințe și cursuri pentru dirijorii învățători și țărani, la Șiria, Cuvin, Covăsânț, Semlac, Vărădia și Șetin. A scris studii, articole, eseuri, cronică muzicale prin care atrăgea atenția asupra importanței muzicii corale și participării efective ca membri ai formațiilor.

În 1890, Nicolae Ștefu, câștigă prin concurs postul de învățător la Școala românească din Pârneava, fiind acompaniat, în alte cartiere ale Aradului, de o constelație de bravi învățători, cu toții figurând până în zilele noastre în analele de istorie a învățământului românesc transilvan ca virtuoși pedagogi, autori de excelente manuale școlare și de importanți animatori culturali. Dintre ei, Nicolae Ștefu se distinge, în deosebi ca organizator de coruri și spectacole de teatru, de gazetar, poet și umorist reputat. La Școala din Pârneava, Ștefu trece de îndată la organizarea corului elevilor, susținând spectacole corale de succes, în tandem cu dansuri populare și recitări de poezie, la care participau inclusiv lideri români arădeni, precum Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Ioan Suci, alături de care se aflau Nicolae Oncu, directorul Băncii Victoria sau Sava Raicu. După înființarea în 1902 a Casei Naționale, lângă școala unde Ștefu era învățător, activitățile culturale, la care participau și elevii săi, personalitățile menționate erau prezente, antrenând astfel întreaga suflare românească formată din numeroși țărani, meseriași și intelectuali.

Prin funcțiile pe care le deține în cadrul „Asociației arădene pentru cultura și conservarea poporului român” ca simplu membru, membru al direcțiunii (1894) și membru al comitetului (1896), precum și în calitate de publicist la „Tribuna Poporului”, „Tribuna”, „Românul”, „Poporul român” (Budapesta) etc., în care își îndeplinește rolul de animator cultural prin intermediul presei, Nicolae Ștefu activează corurile din întreaga zonă a Aradului, și dincolo de aceasta, promovând creația muzicală românească, prin abordarea în repertoriu a lucrărilor corale ale lui Gavril Musicescu, Ciprian Porumbescu, Dumitru G. Kiriac, Wilhelm Humpel, Gheorghe Dima, Ion Vidu, Tiberiu Brediceanu ș.a., inclusiv prin compoziții proprii. Este fondatorul și dirijorul Corului Societății meseriașilor români „Progresul”, din 1890. Mănat de vocația și pasiunea lui pentru culturalizarea oamenilor simpli, Ștefu are un rol esențial privind afilierea la „Asociația arădeană” a Societății „Progresul”, a cărui influent conducător devine din anul 1894, realizând finalmente Corul Secțiunii meseriașilor români din cadrul acestei prestigioase asociații. De asemenea, întemeiază în cartierul Pârneava *Corul țăranilor români* și *Corul intelectualilor*, cu reprezentații pe scena Casei Naționale încununată de mari succese.

Reputatele coruri fondate de Nicolae Ștefu se bucurau de participarea unor notabilități de seama celor menționați mai sus, dar și de marele animator cultural și publicist Iosif Vulcan, membru al Academiei Române din 1891, director-fondator al revistei „Familia”. Cunoscându-i competența în organizarea concertelor corale și virtuțile de regizor, încă din perioada când Ștefu organiza la Șiria spectacole răsunătoare, la care participase Iosif Vulcan, acesta asistând și la reprezentațiile organizate cu meseriașii de la Societatea „Progresul”, se decide să-i scrie o piesă de inspirație socială intitulată *Sărăcie lucie*, „comedie populară cu cântece, într-un act”, reprezentată prima oară la Arad în 6–18 iunie 1894, în a doua zi de Rusalii de „Tinerimea Meseriașă Română, sub conducerea învățătorului Nicolae Ștefu, în sala din Pădurița orașului”. Această dedicație onorantă a fost tipărită pe coperta piesei.

Ștefu participă și la manifestările culturale organizate de muncitorii socialiști, unde cânta la vioară, dovedindu-și marele talent de interpret instrumentist. Desigur, presa, în special ziarul „Românul”, consemna cu obiectivitate manifestările culturale, în timp ce, în mod subiectiv, comenta ironic aspecte ale programului ideologic al întâlnirilor socialiștilor.

Trebuie remarcat că printre evenimentele artistice de anvergură, organizate și conduse de Nicolae Ștefu, a fost și spectacolul de operetă *Crai Nou* montat în scenă la începutul anului 1895 cu formația *Corului meseriașilor români* din Arad, acesta fiind al treilea spectacol al primei operete românești, compusă de Ciprian Porumbescu, după cele două care au avut loc la Brașov, la Liceul Andrei Șaguna, în 1882, în timpul vieții compozitorului. Neavând partitura operetei, Ștefu îi scrie (la Frătăuți, Bucovina) lui Iraclie Porumbescu, tatăl prietenului său Ciprian, pentru a-i pune la dispoziție notele muzicale. Printre argumentele prin care Ștefu îl convinge pe Părintele Iraclie este și acela de „a îndemna la progres prea iubita noastră tinerime meseriașă română de aici [de la Arad, n.n.]”. Invitația tipărită a spectacolului de operetă se află la Muzeul Teatrului din Arad, sucursală a celui județean, grație inimosului colecționar Iosif Sîrbuț.

În perioada 6–19 iunie 1906 pe Nicolae Ștefu îl găsim în delegația arădeană care a participat la serbările ocazionate de împlinirea a 40 de ani de Regat și la *Expoziția generală română*, organizată cu acest prilej la București în Dealul Filaretului (azi Parcul Carol I), delegație avându-i în frunte pe Șt. Cicio-Pop și Vasile Goldiș. Din grupul respectiv au mai participat împreună cu arădenii George Coșbuc, Octavian Goga și Emil Monția, precum și o suită de aromâni (macedoneni) din Voivodina și spațiul vlah al Serbiei. Alături de tatăl ei era și Aurora Ștefu, elevă

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

atunci la Institutul „Otetelișeanu” din București – Măgurele, al cărui director era Ioan Slavici. Din delegație făcea parte, de asemenea, o formație corală bărbătească de țărani din Șiria condusă de Nicolae Ștefu și care a participat la competiția corurilor de pretutindeni organizată la acest important eveniment istoric.

Între 1890 și 1891, Nicolae Ștefu dirijează și *Corul Catedralei Ortodoxe Române din Arad*, iar ulterior, doar ocazional. Datorită acestui fapt și aprecierilor unanime, atât din partea clerului, cât și din cea a numeroșilor credincioși prezenți la oficierea slujbelor, Nicolae Ștefu este solicitat să întemeieze *Corul Bisericii Ortodoxe Române din Budapesta*, eveniment care are loc în 1903, avându-i ca membri ai formației pe aceiași care au alcătuit *Corul meseriașilor români* din capitala Ungariei, înființat tot de Ștefu, în 1902. În acest prestigios cor bisericesc ortodox budapestan găsim printre membri pe Dimitrie Birăuțiu – editorul ziarului „Poporul român”, organul Partidului Național Român, pe Ion Flueraș și Iosif Jumanca, ambii socialiști, deveniți la 1 Decembrie 1918 membri ai Consiliului Român Central și ai Consiliului Dirigent, la Alba Iulia, apoi deputați în Parlamentul României, ambii fiind uciși în închisorile comuniste, primul la Gherla (1953) și cel de-al doilea la Jilava (1949).

Una din preocupările sale de seamă a fost aceea de culegător de folclor, din Transilvania și Banat, pe care l-a prelucrat, utilizând liniile melodice laice și religioase. A scris muzică de teatru pentru *Ruga de la Chizătău* (1893), comedie populară cu cântece, într-un act, de Iosif Vulcan și, de asemenea, pentru *Sărăcie lucie* (1894), comedia lui Vulcan despre care am amintit, precum și pentru *Noapte de Sf. Gheorghe* (1903), vodevilul în două acte de Teohar Alexe.

În activitatea componistică debutează cu colinde răspândite în fascicole, broșuri sau prin calendarele vremii, activitate desfășurată până la sfârșitul vieții. Legată de învățarea cântului în școală și de orele de religie, Ștefu compune *Liturghia poporală*, pe două voci pentru corurile școlare și bisericești, apărută în 1896. Această liturghie a fost scrisă pe baza melodiilor vechi bisericești pentru corul școlarilor (sopran și alto) și a fost editată la Institutul Litografic C. G. Roeder din Leipzig, în două ediții. Bucurându-se de succes și încurajat de acesta, Nicolae Ștefu, culege, îndreaptă, adaugă și întocmește, pe baza melodiilor bisericești și a melosului popular din zona Aradului, o nouă ediție, de data aceasta pentru cor mixt, pe patru voci. Încă din 5–17 aprilie 1898 Ștefu publică în „Tribuna Poporului” o circulară prin care anunța apariția *Liturghiei* pe patru voci, precizând că la sfârșitul acesteia va adăuga „*Învierea Ta Christoase* și mai multe irmoase și pricesne, imnele funebrele și mai multe cântece populare, parte originale, parte după alți autori. Tipărirea

se va face la Lipsca (Germania)... Liturghia va fi întocmită astfel ca să se poată cânta și numai pe două voci: sopran și alto; sau pe trei voci de copii, având a treia voce să cânte notele basului, care nu sunt scrise tare jos; ori pe trei voci: sopran – alto cu bas, ori cu tenor... Compoziția e simplă, dar frumoasă și o poate executa cu succes deplin și cel mai nou cor”. Astfel, apare în 1899, la aceeași editură din Leipzig, *Liturghia Sfântului Ioan Chrisostom* cu un *Adaos de cântări naționale și populare* în care sunt selectate, în prima ediție, *Imnul studenților români* de D. G. Kiriac, *Hora Curcanilor* pe versurile lui Alecsandri și muzica lui Nicolae Ștefu și *Hora nouă* cu versurile și muzica de Ștefu și altele. În următoarea ediție, *Adaosul* mai cuprinde, cu excepția compozițiilor lui Ștefu, marșul *M-am suit la munte* (cor mixt), cu muzica de N. Ștefu și pe versurile lui A. Glogovan, precum și *Uită mamă* (cor bărbătesc) pe versurile poetului Ion Tripa. De asemenea, în ultima ediție apare și *Imn funebral*.

În 1893 publică, la Arad, *Hora condamnaților*, cor mixt, în contextul Procesului Memorandumului. În 1895, la Arad, Tipografia Diecezana (ediția I), apare lucrarea *Colindele Crăciunului – întocmite pentru școlarii care umblă cu steaua la Crăciun*, ediția a II-a ieșind de sub tipar în 1908. În 1897 apare la Arad aranjamentul pentru cor mixt intitulat *Imn bisericesc*, iar în 1901, tot la Arad, *Christos a înviat*, cor mixt. *Rugăciunile școlarilor și cântări bisericești*, apar la Tipografia Diecezana, la Arad în 1904, iar la aceeași tipografie publică lucrarea *Lăudați*. Ultima compoziție, *Cântări funebrele*, printr-un dat al sortii, apare la Arad, în 1914, cu puțină vreme înainte de trecerea lui Nicolae Ștefu în veșnicie.

Aceste lucrări de muzică religioasă, au constituit repere de muzică cultă pentru viitorii compozitori de mare virtuozitate, cum sunt Tiberiu Brediceanu și Sabin Drăgoi, care în biografiile lor amintesc despre *Liturghia populară* a lui Nicolae Ștefu și impactul ei cu destinul lor muzical. În monografia *Sabin Drăgoi*, apărută la Editura muzicală în 1971, autorul ei Nicolae Rădulescu reproduce din mărturisirile lui Sabin Drăgoi faptul că *Liturghia populară* a reprezentat pentru acesta „primul lui contact cu o lucrare de muzică cultă”.

Un fapt demn de amintit este acela că Nicolae Ștefu iubea într-atât de mult muzica încât celor opt copii ai săi le-a încredințat câte un instrument muzical de studiu și de cântat, iar celor fără har instrumental le-a asigurat instrucția în arta vocală. Cu dublul „cuartet” al copiilor săi – la vioară, pian, violă, țambal și voce, Nicolae Ștefu a înjghebat o orchesră de familie prin care a reușit să evolueze și în public, dând concerte de muzică clasică, dar și populară, la Sala Poștei din Arad, în Salonul Hotelului „Crucea Albă” și la Casa Națională din Pârneava. Concertele de Crăciun, de Anul Nou și de Sfântul Nicolae aveau loc, de

⊙ CULTURAL STUDIES. NICOLAE ȘTEFU CENTENARY

regulă, în familie, pe Str. Securii (Fejsze utca) nr. 32, unde se adunau notabilități și prieteni, și unde feeria sărbătorilor de iarnă era aureolată de frumusețea sonoră a orchestrei și vocilor membrilor de familie, conduse cu măiestrie de virtuosul violonist și dirijor Nicolae Ștefu.

Personalitatea lui Nicolae Ștefu a fost remarcată în domeniul scrisului de Nicolae Iorga (o cronică în „Sămănătorul”, nr. 28, 9 iulie 1906, p. 559), Ioan Slavici, I. E. Torouțiu ș.a., în domeniul pedagogiei de Onisifor Ghibu, în domeniul presei umoristice de Livia Grămadă etc. Contribuțiile sale în domeniul muzicii, muzicologiei și componisticii sunt reperate și dezvoltate în *Hronicul muzicii românești* al academicianului Octavian Lazăr Cosma, în extinsa lucrare *Muzicienii din România – Lexicon*, operă de cercetare de o mare însemnătate în istoria muzicii românești semnată de muzicologul Viorel Cosma. Revistele de muzicologie cuprind studii și articole în care numele lui Nicolae Ștefu este legat de domeniul muzicii corale, compoziției, în general, și de muzica religioasă, în particular. Biserica Ortodoxă Română a promovat, până în zilele noastre, *Liturghia Sfântului Ioan Chrisostom*, compoziție care se cântă inclusiv la Patriarhia Română. Multe emisiuni radio au consacrat numele lui Nicolae Ștefu legat de Ziua Independenței României și, de regulă, de istoria muzicii românești, a celei corale în deosebi.

Ca recunoaștere a rolului său de dascăl, gazetar, animator cultural, organizator și întemeiator de coruri, precum și de compozitor și dirijor, autoritățile centrale și locale i-au ridicat un bust la Șiria, operă a sculptorului profesor universitar Iosif Constantin, acolo unde el a întemeiat primul cor din zona Aradului, și au atribuit unei străzi din municipiul Arad numele de Nicolae Ștefu.

La o sută de ani de la dispariție aducem piosul nostru omagiu de recunoștință și respect învățătorului Nicolae Ștefu, pentru strădaniile și realizările sale de om al gliei, de luptător neînfricat pentru dreptate și libertate, pentru binele și luminarea neamului său, prin școală, cultură și credință!

Sit tibi terra levis!